Eduskunnan lakivaliokunnalle

Suomen Asianajajaliiton kirjallinen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä HE 247/2020 vp eräiden säännösten sekä oikeusapulain 17 a §:n kumoamisesta

Suomen Asianajajaliitto (jäljempänä ”**Asianajajaliitto**”) kiittää eduskunnan lakivaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä koskien ulkomaalaislain eräiden säännösten sekä oikeusapulain 17 a §:n kumoamista (HE 247/2020 vp). Asianajajaliitto tukee hallituksen ehdotusta turvapaikanhakijoiden oikeusturvan parantamiseksi.

Suomessa on vieläkin runsaasti vuosina 2015 ja 2016 maahan tulleita turvapaikanhakijoita, joiden turvapaikkaprosessia on täydentävästi käyty useampia kertoja uudelleen. Prosessien viivästyminen aiheuttaa kustannuksia ja on myös inhimillisesti kuluttavaa.

Avustajan käyttö turvapaikkapuhuttelussa

On tullut esiin useita tapauksia, joissa hakijan hakemuksensa tueksi esittämää asiakirjanäyttöä ei ole tutkittu asian alkuvaiheessa riittävästi tai sitä ei ole tutkittu lainkaan resurssien puuttumiseen vedoten ja päätöksissä on todettu, ettei asiakirjanäytön luotettavuutta kyetä varmistamaan. On useita tapauksia, joissa yksityisen avustajan toimenpiteinä asiakirjanäytön tultua erikseen tutkituksi Maahanmuuttoviraston ja hallintotuomioistuinten ulkopuolella, tällaisille hakijoille on uusintahakemuksen perusteella myönnetty turvapaikka. Erityisesti hakijan asiakirjanäytön tutkimiseen on liittynyt Maahanmuuttovirastossa useita puutteita, minkä vuoksi on kannatettavaa, että avustajan käyttö turvapaikkapuhuttelussa mahdollistetaan samoin edellytyksin kuin ennen vuoden 2016 muutoksia.

Syyskuun alusta 2016 voimaan tulleiden säännösten jälkeen ensimmäiseen turvapaikkapuhutteluunsa menevillä ei ole pääsääntöisesti ollut oikeudellista avustajaa puhuttelussa, eikä siihen valmistautuessa, vaan vasta kielteisen päätöksen tiedoksisaannin jälkeen. Näin on menetetty mahdollisuuksia tutkia heti ensimmäisen hakemuksen perusteella kunnolla hakijan perusteet. Avustajan läsnäolo lisää hakijan luottamusta hänen asiansa oikeudenmukaiseen ratkaisuun. Hakija ei tunne lainkaan suomalaista lainkäyttöä ja viranomaistoimintaa ennalta.

Ensinnäkin ennen 9/2016 oli mahdollista tavata avustajaa tulkin kanssa käytännössä pari kertaa ennen puhuttelua. Toiseksi avustaja pystyi omalta osaltaan puhuttelussa tuomaan esille hankalia seikkoja, joita hakija ei aina muutoin saa tuotua esille taikka tulkkauksessa voi olla puutteita suomeksi kirjaamisen osalta. Kolmanneksi pöytäkirjan tarkistusvaiheessa ja mahdollisten kirjallisten todisteiden toimittamisessa oli ennen sama avustaja, joka oli jo tutustunut tapaukseen. Pöytäkirjantarkastuksessa on usein havaittu, että vaikka se luetaan hakijalle puhuttelun päätteeksi, esimerkiksi puhuttelijan väärin kuulemat seikat eivät ole tulleet oikaistuksi, koska tulkilla on inhimillinen taipumus tulkata pöytäkirja hakijalle niin kuin hän on sen puhuttelun aikana puhuttelijalle tulkannut. Näistä mahdollisuuksista tinkiminen on monilla johtanut useampaan hakukierrokseen, kun uusia seikkoja on tullut ilmi myöhemmässä vaiheessa.

PL 194, FI-00101 Helsinki
PB 174, FI-00101 Helsingfors
Simonkatu 12 B, FI-00100 Helsinki
Simonsgatan 12 B, FI-00100 Helsingfors
puh. +358 (0)9 6866 120
info@asianajajaliitto.fi
info@advokatforbundet.fi
asianajajaliitto.fi
advokatbundet.fi

Määräaika valitusluvan hakemiselle korkeimmalta hallinto-oikeudelta

Toinen käytännön ongelma on ollut 14 päivän määräaika valitusluvan hakemiselle korkeimmalta hallinto-oikeudelta (”KHO”). Hallinto-oikeusprosessin aikana monia vastaanottokeskuksia lakkautetaan ja hakijoiden osoitteet sekä puhelinnumerot vaihtuvat. Siksi on hankalaa tavoittaa heitä ja saada järjestettyä tulkattua tapaamista, varsinkin kun hallinto-oikeudet ovat nyttemmin siirtyneet lähettämään päätökset tavallisena kirjepostina. Pätevät tärkeimpien kielten tulkit ovat yleensä hyvin kiireisiä. Pieni viivästys KHO:een valittamisessa ei ole olennainen hakijan maasta poistamisen kannalta, koska sen estyminen yleensä edellyttää KHO:n asiassa määräämää käännyttämisen taikka karkottamisen täytäntöönpanokieltoa. Valitusasioiden käsittelyajat eivät määrity matemaattisesti käsittelyyn käytettävissä olevien päivien perusteella, vaan riippuvat hallintotuomioistuinten resursseista.

Turvapaikanhakijoiden avustajaresursointi

Turvapaikanhakijoiden määrä vaihtelee eri aikoina hyvin paljon. Siksi alkuvaiheen avustamisen keskittäminen oikeusaputoimistoihin ei ole julkisen talouden kannalta kovin viisasta. Oikeusapuasian palkkiot maksetaan yksityisille avustajille kertakorvauksina, kun taas julkiset oikeusavustajat ovat kuukausipalkkaisia virkamiehiä. Näin ollen on vain järkevää ja kustannustehokasta, että mahdollisen hakijapiikin hoitamiseksi ei tarvitse rekrytoida lisää julkisia oikeusavustajia, vaan avustajia löytyy yksityisistä toimistoista. Oikeusaputoimistoon voi olla jopa kuukausien jono ensimmäiseen tapaamiseen. Usein hakijat saavatkin asiakaspalvelusta ohjauksen yksityiselle, mutta niidenkin antamiseen sitoutuu aina jonkun työaikaa. Käytännössä oikeusturvan vahvistaminen hallintolainkäytössäkin edellyttää ainakin jossain määrin asiaryhmään perehtynyttä avustajaa. Turvapaikka-asioiden hoitamisen pitäisi olla avustajillekin taloudellisesti motivoivaa, jotta he kunnolla perehtyisivät maatietoihin, sääntely-ympäristön kehitykseen sekä oikeuskäytäntöön. Hallintolainkäyttö ohjataan yksityiskohtaisemmin erityisesti korkeimman hallinto-oikeuden julkiasemilla ennakkoratkaisuilla ja niiden saamiseksi on käytännössä välttämätöntä, että tähänkin asiaan on saatavilla erikoistuneita ja kunnianhimoisia avustajia kuten asianajajia tai Pakolaisneuvonnan lakimiehiä.

Edellä esitetyn johdosta Suomen asianajaja esittää, että hallituksen esityksen jatkokäsittelyssä harkittaisiin myös ulkomaalaislain 9 §:n muuttamista seuraavasti: ”Hallintoasiaa käsiteltäessä ulkomaalaiselle määrättynä avustajana voi toimia asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista (715/2011) annetussa laissa tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja.”.

Helsingissä 15.3.2021

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

Hanna Räihä-Mäntyharju
Suomen Asianajajaliiton puheenjohtaja, asianajaja

LAATI Kari Kuusisto, asianajaja, Espoo

Suomen Asianajajaliiton lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 120 asianajajaa. Tämä lausunto on valmisteltu hallinto-oikeuden asiantuntijaryhmässä.